

Klimato politikos paskirstymo poveikis Europoje

Įvadas

Klimato kaitos tema ir perėjimas prie neutralaus poveikio klimatui ekonomikos yra tiek Europos Sąjungos, tiek valstybių narių lygmens darbotvarkės prioritetas. Reikia imtis veiksmų, siekiant apsisaugoti nuo klimato kaitos poveikio ir jį sušvelninti. Tačiau klimato politika ir priemonės gali turėti reikšmingą neigiamą poveikį, todėl jos gali tapti mažiau priimtinos ir gali būti užkirstas kelias visapusiškam ir veiksmingam jų įgyvendinimui. Labai svarbu iširti šių politinių priemonių poveikį atskiriems asmenims, organizacijoms ir visuomenei apskritai, ypatingą dėmesį skiriant toms grupėms, kurias klimato kaita arba jos padariniai sušvelninti taikoma politika gali paveikti itin neigiamai.

Reikia daugiau informacijos apie tam tikrus Europos žaliojo kurso aspektus ir susijusią socialinę politiką. Šioje ataskaitoje pateikiami tyrimai yra daugiausia paremti nacionalinio lygmens patirtimi ir juose daugiausia dėmesio skiriama tam, koku mastu neigiamas klimato politikos paskirstymo poveikis yra pripažįstamas ir sprendžiamas. Pagal EUROFOUND korespondentų tinklo pateiktą informaciją parengtoje ataskaitoje atskleidžiami aspektai, į kuriuos politikos formuotojai turėtų atsižvelgti rengdami ir įgyvendindami klimato politiką, kad ji būtų priimtina ir nesukeltų dar didesnės nelygybės ir įtampų visuomenėje.

Politinės aplinkybės

Klimato kaita yra pasaulinio masto problema, kuri visuotinai sprendžiama Jungtinių Tautų darnaus vystymosi tiksluose (DVT). DVT – tai 17 tikslų, kuriuos 2015 m. priėmė visos Jungtinių Tautų valstybės narės ir kurie yra Darnaus vystymosi darbotvarkės iki 2030 m., t. y. 15 metų apimančio plano šiemis tikslams pasiekti, dalis. Visi 17 DVT yra susiję tarpusavyje: 13 DVT sprendžiamas klimato kaitos klausimas ir raginama imtis klimato kaitos veiksmų, o 7 DVT susijęs su galimybe gauti nebrangios ir švarios energijos. Pavyžiaus klimato susitarimo (kuris taip pat priimtas 2015 m.) įgyvendinimas bus itin svarbus siekiant DVT.

Europos Komisijos inicijuotas Europos žaliasis kursas atspindi ES įsipareigojimą siekti DVT. Nebrangios ir švarios energijos užtikrinimas Europos piliečiams ir įmonėms yra pagrindinis ES prioritetas ir tai aiškiai atsispindi 2015 m. energetikos sąjungos strategijoje. ES vizijoje dėl neutralaus poveikio klimatui ekonomikos iki 2050 m. numatyti veiksmai, kurių reikia imtis Europos ir nacionaliniu lygmenimis. Valstybės narės turi pateikti savo ilgalaikes strategijas, kuriomis siekiama sumažinti šiltnamio efektą sukeliančių dujų išmetamą kiekį bent per ateinančius 30 metų ir taip pat atsižvelgti į priklausomybę nuo iškastinio kuro mažinimo priemonių socialinį ir ekonominį poveikį. Trumpalaikės priemonės, skirtos užtikrinti, kad valstybės narės pasiektų 2030 m. tikslus, įtrauktos į nacionalinius energetikos ir klimato srities veiksmų planus. Juos įvertino Europos Komisija. Tuo remdamasi Komisija valstybėms narėms pateikė konkrečias rekomendacijas, susijusias su užimtumo, įgūdžių, energijos nepritekliaus ir kitais aspektais. ES padeda valstybėms narėms taikydama Teisingo perėjimo mechanizmą, kuriuo siekiama sumažinti numatomus socialinius ir ekonominius perėjimo prie neutralaus poveikio klimatui ekonomikos kaštus. Kiti finansinės paramos šaltiniai apima daugiametę finansinę programą ir naujai sukurtą „Next Generation EU“ fondą.

Pagrindinės išvados

- Nors klimato politikos paskirstymo poveikis nebuvo išsamiai iširtas, kai kuriuose nacionaliniuose klimato energetikos planuose nustatytas (esamas ar galimas) progresyvus ir regresyvus poveikis. Visuomenės pritarimas yra svarbus, nes regresyvus klimato politikos poveikis gali smarkiai sumažinti pritarimą ir apriboti jos įgyvendinimą.
- Jeigu kitų rūšių priemonės, pavyzdžiui, subsidijos elektromobiliams, nebus kruopščiai įgyvendinamos ir tikslingos, tai gali turėti regresyvų paskirstymo poveikį. Kitos priemonės, kaip antai reglamentai ir viešosios investicijos, taip pat gali turėti tiek progresyvų, tiek regresyvų paskirstymo poveikį.

- Nacionaliniu lygiu pradedama taikyti praktika, kuria siekiama mažinti neigiamą paskirstymo poveikį. Pavyzdžiui, daugelyje valstybių narių pripažįstama, kad didelė problema yra energijos nepritekliaus. Siekiant šią problemą spręsti, pradėtos taikyti priemonės, skirtos pažeidžiamiausioms visuomenės grupėms paremti.
- Nacionalinėse diskusijose dėl klimato politikos daugiausia dėmesio skiriama perėjimui prie atsinaujinančiosios energijos, mokesčių ir akcizų poveikiui, energijos kainoms ir jų poveikiui energijos nepritekliui. Ruošiantis energetikos pertvarkai įgyvendinant veiksmus, numatytus nacionalinėse ilgalaikėse strategijose ir energetikos ir klimato planuose, dažnai reikia užtikrinti, kad sąnaudų būtų teisingai paskirstytos visiems visuomenės nariams, ir suderinti aplinkosaugos ir socialines problemas.
- Diskusijos valstybėse narėse apima platų suinteresuotųjų šalių ratą. Jos apima nevyriausybinę organizacijas (NVO), socialinius partnerius, pramonę, socialinius ir aplinkosaugos judėjimus, regionines valdžios institucijas, politines partijas ir akademinę bendruomenę. Atrodo, kad NVO yra itin aktyvios, ir jas dažnai palaiko kitos suinteresuotosios šalys, pavyzdžiui, mokslininkai ir kartais taip pat socialiniai partneriai.
- Kaip pabrėžiama 2020 m. Komisijos rekomendacijoje dėl energijos nepritekliaus, būtina spręsti energijos nepritekliaus problemą. Valstybėse narėse tam skirtos priemonės daugiausia susijusios su finansine parama. Todėl kyla viešųjų lėšų finansinio tvarumo klausimas. Reikėtų išnagrinėti alternatyvius finansavimo modelius, pirmenybę teikiant socialinio būsto sektoriaus modernizavimui (dotacijos būsto asociacijoms ir vietos valdžios institucijoms pastatų energiniam efektyvumui didinti, bendruomenės savivaldybių obligacijos, žaliojo kapitalo schemas).
- Kai teisingam perėjimui remti naudojamos ES ir nacionalinės lėšos, pirmenybę reikėtų teikti visapusiškam ir sisteminiam požiūriui, o ne vienkartiniam sprendimams. Nacionalinės ir regioninės institucijos bei atitinkamos suinteresuotosios šalys turėtų išnagrinėti galimas plėtros galimybes pramonei, darbuotojams ir bendruomenėms, kuriuos paveiks perėjimas prie neutralaus poveikio klimatui ekonomikos.
- Siekiant sumažinti nepageidaujamą poveikį ir padidinti visų suinteresuotųjų šalių pritarimą, ypač svarbu suinteresuotąsias šalis plačiai įtraukti ankstyvaisiais klimato politikos kūrimo ir įgyvendinimo etapais.
- Socialinio dialogo dėl teisingo perėjimo ir klimato politikos poveikio pramonei ir darbuotojams praktika nėra plačiai paplitusi visose valstybėse narėse. Turėtų būti stiprinamas socialinių partnerių vaidmuo: iš turimų duomenų matyti, kad socialiniai partneriai gali padėti spręsti nepageidaujamo kai kurių klimato politikos priemonių poveikio, visų pirma tais atvejais, kai įmonės ir darbuotojai tam tikruose sektoriuose ir regionuose yra itin paveikti, klausimus, o sprendimai gali būti priimami pasitelkiant socialinį dialogą ir bendras iniciatyvas.

Politikos orientyrai

- Norint sėkmingai sušvelninti klimato kaitos poveikį, reikia integruotos ir suderintos politikos. Rengiant ir įgyvendinant būtinas priemones įvairiose viešosios politikos srityse, pavyzdžiui, energetikos, būsto ir užimtumo, turėtų būti laikomasi integruoto požiūrio.
- Į formuojamą plataus užmojo nacionalinę pramonės politiką būtų galima įtraukti viešąsias ir privačiąsias investicijas į klimato technologijas. Šioje politikoje reikėtų vadovautis holistiniu požiūriu.

Papildoma informacija

Ataskaitą *Klimato politikos paskirstymo poveikis Europoje* galima rasti <http://eurofound.link/ef20037>

Mokslinių tyrimų vadovas – Jorge Cabrita

information@eurofound.europa.eu